

Fényes karácsony

Hány szálát vegyek?

Az előbb még remegett a gyomrom. Most, hogy már mögöttem is állnak, nem remeg. S nem is fázom. Korán sötétedik. Gyújthatnának villanyt. Más üzletekben már ég. Sötét karácsony. Régen oda, feljebb a szobor mögé kanyarodtak fel a szekerek, és mind körbe volt rakva fenyővel, meg a kocsiderék is teli, s hegyes-kucsmás emberek toporogtak körülöttük a havon. A lovak orrikából pára kunkorodott kétfelé.

De ráérek! Ilyen gondolatok. Nincs más bajom? Hány szálát vegyek? Akkor is van karácsony, karácsonyfa nélkül. Az arcokon. Már amelyiken. De amelyiken van, azon nagyon van, arról átviláglik a másikéra is. Gyengédség, melegség, csendes öröm. Arcok égő gyertyával. Szép ez!

Micsoda bolondságot csináltam: kimostam azt a nagy mázas, hasas vázát — nem a korondit, a feketét, a korondiak, a feketék nem bírják a vizet — aztán becsomagoltam újságpapírba, hogy idehozom és mindjárt abba veszem bele a virágot. Merthogy akkora csokrom lesz, aminek nagy váza kell? Aztán most nem tudom, egy szálát vegyek vagy hármat. Micsoda esztelen cselekvés volt: mostam, csomagoltam a vázát és közben beszélt bennem egy hang: te megőrültél, minek vinnéd magaddal azt a vázát? Nem bírja ki az a virág az üzlettől a temetőig? Egy vázával akarsz végiglejtetni a fél városon? És nem voltam képes megállni. Csak amikor már be volt csomagolva újságpapírba és csak a gyékényszatyorba kellett volna belegyömködni, akkor tudtam elnevetni magam. Nem is nevettem, csak fújtam egyet. Mitől félsz ennyire, te öregasszony, miért akarod elhessenteni magadtól mindenféle úton-módon ezt a virágvásárlást?

Egy, kettő, három... négy, a negyedik már a küszöbön, tulajdonképpen és még legalább tízen bent az üzletben. Öreg este lesz, mire kiérek. Mégiscsak felgyújtották a villanyt. Megint kezd rámjönni a gyomorremegés.

Most már csak öten vannak előttem. Ki ez a férfi itt oldalt? Mióta áll már itt? Nézi a virágokat? Mit néz rajtuk? Van itt más szekfűn kívül? Meg ez az egy-két cserepes virág. Lehet, az nem is eladó. Mit néz ez? Hogy ki vesz virágot karácsonykor? Este van, a munkaidőnek vége. Nem a munkaidőből loptam volna el ezt a sorbanállást, ha állásban volnék. De nem vagyok. Néz engem ez a férfi? Mit néz rajtam? Megtört, ősz öregasszony. Csupa ránc. A szemem? Mi van a tekintetemben? „Édesanyám, hogy' bámulsz rám?” Aztán bocsánatot is kért. „Ijesztően tudsz nézni, anyám!” „Csodálkozol? Ezek után? Még jó, hogy meg nem tébolyodtam.” Meg is bántam, ahogy kimondtam. Olyan íze volt, mintha dicsekednék velem, mit kibírtam. Márpedig ezzel senki se kérkedjen. Kinek-kinek megvan a magáé. Kibírni? Nincs is más választása az embernek, csak: kibírni. Ezt nem szabad emlegetni. Mert aztán egyszer csak össze-roppan az ember, és akkor a szeretteire még több nehezedik. Lehet, hogy vár valakit ez a férfi? Mi közöm hozzá? Semmi. Mégis minduntalan odanéznék. Hivatalos ember. Karácsonyeste van, ellenőrzik a virágüzleteket? Tavalý? Tavalý még élt az uram.

Hány szálat vegyek?

„Édes uram, hány szálat vegyek? Megígértem neked, hogy karácsonykor kilopózkodom hozzád — Istenem, én lopózkodom az uram sírjához? — és beszélgetünk. Elmondom neked, hogy hogyan haltál meg. Vagy te mondod el nekem az igazságot? Annyi mindent feleslegnek, édes uram.”

Talán bizony a temetőben is állni fog egy ilyen figyelő? Meglehet. Rémuldózzetek csak feketében járó karácsonyi özvegy temetőbogarak. Leütnek és kifosztanak benneteket.

Mindenesetre ne járjatok annyit a temetőbe. Csak azért is ottmaradok addig, amíg a gyertya végigég.

„Kedves uram! Sok virágot nem hoztam, csak egy szálat. Drága a virág. De hisz ezt tudod. Éppen annyi az ára, mint még éltedben volt. Ha ugyan neked akkor volt valami fogalmad az áráról? Mikor vettél te boltban virágot? Hajnalban keltél, — hajnalban? — mire a Csernátoniék kakasa megszólalt, te már összekészültél. Nincs már kakasuk, most nyulakkal próbálkoznak, de azokat se tudják mivel etetni. Mire a nap feljött, te már a kerékpárt pumpáltad. Minden éjjel leeresztett, új belső kellett volna bele, meg új szelep. Kell ez a kis torna, mondottad nevetve. Addig kitart, amíg beérek. S hazajövet, este megintcsak. Te voltál az első, még a hivatalszolga se ért oda soha, te nyitottad a tárat, te az igazgató, és te zártad. Mikor lett volna hát neked időd a virágárok felől tudakozódni?”

Most már negyedik vagyok. Szóval csak egy szálat veszek? Nem! Azért is! Pénzem van. Jogom van. Kinek ártok vele? Csak azért is! Veszek tíz szálat. Húszat is kibírok. Legfeljebb... Nincs legfeljebb!

Ez még mindig itt áll.

Persze az én uram nem olyan. Megérténé. Még sokallaná is a túlzott költekezést. Megmondom majd neki az igazat odakint.

„Mellébeszéltem, édes uram, bocsáss meg. Nem azért, nem hoztam én dús csokor virágot, mert drága. Számít is nekem, hogy a számtól vonom el a falatot, ha irántad való érzéseimet és tiszteletemet tanúsíthatom. Mellébeszéltem, el akartam tolni magamtól ezt a körülményt. Egyszerűen arról van szó, édes uram, hogy félek. Félttem már a virágboltban is. Annyi pénzt vittem magammal, hogy nagy csokor szekfűt is megvehessek, igaz a vázát, amit kikészítettem, otthon hagytam. Állt ott egy férfi a virágüzletben. Nem ismertem. Semmit se kért, csak nézegette a virágokat. Ettől.”

Most a kirakatablakhoz megy és összefonja a mellén a karját. Nincs rajta felsőkabát. Zakóban áll ebben a hideg üzletben. Lehet, hogy ő itt az új boltvezető? Vagy ellenőr? Karácsonyi ellenőr. Marcona férfi. Nem, boltvezető mégse lehet. Ha köze volna a virághoz, nem méregetné ezzel a hideg, elutasító tekintettel a vevőket. Talán az a baj, hogy sorállás alakult ki a virágért? Ez már sok! Nekik? Nem tudok semmit. Sose láttam. Csak áll összefont karral és állandóan rajtunk tartja a szemét. Nem ijedek én meg ettől a kemény tekintettől, csak kellemetlen. Most az árusnő is rámnéz. Mit akar? Ez jel. Még nem is én következem, még hárman vannak előttem, de ő már rámnéz. Mit mond? Ismerjük egymást. Látásból. Nem kéne magának most, asszonyom virágért sort állnia. Nem ezt mondja a tekintete? Ami a maga urával történt, azok után... Ez a férfi is maga miatt áll itt. Képzeldés az egész. Csak felfigyelt rám. Íme, eljött az asszony is, akinek a férjét... Ennyi. Keyednek jobban kellene vigyáznia magára, asszonyom... Esetleg.

Ha egy nagy csokrot köttetek, ez a férfi talán rámmordul? Nem lesz az sok? Vagy: másnak nem nagy? Értem már: ettől tart a virágosnő is. Hogy én most valami óriási csokrot kérek. Hatalmasat. Mert, hogy megveszem, az még csak rendben van. Neki kötelessége kiszolgálni, ha kérem, de azzal az óriási csokorral végigmenni a városon. Kész tüntetés. Karácsonykor. Ettől akar óvni ez a virágárusnő. Legyen óvatos, asszonyom! Ezt jelzi.

Öreg este van. Tüntetés? Ki lát valamit is? Botorkálni fogok a temetőig. Ott talán még világosabb lesz, mint idebent. Ott legalább a gyertyák égnek.

Ó, Istenem! Mindegy, mennyi virágot viszek, ha ez a sok nyomorúság is mind ott lesz a

lelkemben, ahogy ott állok a hant előtt. Ezt a sok félelmet, tipródást, kicsinyességet, nyomorúságot nem volna szabad kivinnem az uram sírjához. Hiába viszek akármennyi virágot, hiába gyűjtök méceszt, ezt érzi meg. Ez pedig nem szolgálja nyugalmát.

Inkább ki se jöttél volna, ha ennyire félsz.

„De nem magamat félted, édes uram!”

Elővesznek, meghurcolhatnak a nagy csokorért. Minek? Kimegyek karácsonykor hozzá, és civakodni fogunk? Hát még egy gyertya elégsznyi időnek is be kell mocskolódnia?

Ha csak egy szálát kérek, én is nyugódtabb leszek. Akkor mire kiérek a temetőbe, levedlem magamról ezeket a megalázó félelmeket, ragacsosságokat és szépen elbeszélgetünk. Jobb lesz így.

„A gyerekek jól vannak. Irén ötödik hónapban van, már az egész életét kitölti a gyermekvárás, Marci fiad sokat jár újabban terepre, de még ez a szerencse, mert mindig a keze ügyébe akad valami. Hol egy kis pityóka, hol egy pár csirke. A múltkor galambokat hozott, leölve. Jól tettem, hogy nem éleztem ki a helyzetet, most már te is azt mondd? Miért nekem már mindegy, az én életem mi már? Semmi. Nélküled. Ártani tudhatnak nekem is, kétségtelen, de kibírnám. Én csak nyerek vele, ha mielőbb lekerülök melléd. De azt már hogyan viseljem el, hogy a gyermekekre háramlik az én könnyelműségem? Ha sok virággal akarlak megtisztelni karácsony szent ünnepén, szedjem össze óvatosan, szálanként. Minden nap egy-egy szálát, vagy kérjek meg ismerősöket, hozzanak nekem és aztán az egészet bele nagy bőröndbe és úgy kihozni ide, hogy ne legyen feltűnő. Óvatosnak kell lenni, ha az embernek gyermekei vannak, és körültekintőnek. Persze, hogy rajtuk állnak bosszút.”

Most már harmadik vagyok. A virágárusnő megint rámnéz. De most más van a szemében. Most nem a virágról beszél. Most azt kérdezi: „Hogyan is történt, hát?” Ez a legszörnyűbb: amikor úgy néznek rám az emberek, mint arra az asszonyra, akinek az urával az történt. Én ilyenkor nem én vagyok, hanem az az asszony.

Zúdult a föld a koporsóra és én közben is ezeket a göröngykérdéseket hallottam. Ha így néznek rám, mindig ezeket a kérdéseket hallom.

Hol volt közben Béla bácsi? Mit csinált a termoszzal?

Letette?

Megállt a kocsmánál és kint hagyta a kosárban a biciklit?

Látta valaki a kocsmában?

Huszonkét éve hordja-viszi a termoszban a teát, soha nem állt meg a kocsmában.

Látta valaki a kocsmában? Útba esik a kocma, de tanúsítja valaki, hogy megállt a kocsmában és a termoszt kint hagyta a kormányon, a szatyorban?

Hol járt Béla bácsi a termoszzal?

És hol van most Béla bácsi? Eltűnt? Állítólag összeroppant idegileg és kezelik. De hol? De hol? De hol?

„Egyszerűen az az igazság, hogy a teának semmi köze nem volt a dologhoz, s az ön ura természetes halált halt, asszonyom. És ezzel az ügyet lezárjuk.” „Miért is akarnának megölni egy szerencsétlen néprajztudóst, aki a légynek se árt? Ezt mint jó barát mondom neked, aki együttérez veled.”

A vőm is: „kinek volt útjában?

„Jöjjön ide és mondja a szemembe az, akinek az a véleménye, hogy megölték!” — ezt a kerületi múzeumi instruktor mondta, biztosan emlékszem szavaira.

A teát én főztem! Beleöntöttem a termoszba, saját kezemmel, bedugtam, bekötöttem kendőbe és odaadtam Béla bácsinak. Amíg a tea főtt, rátukmáltam egy kupica pálinkát. Tehát olyan nagyon szomjas nem lehetett. Nemigen ivott az öreg. Elindult. Kikísértem. Nem mintha egy altisztet feltétlen ki kellene kísérni egy háziasszonynak, amikor rengeteg a dolga, de a kaput be kellett riglizni. Felült a kerékpárra és elment. Én eddig tudom.

Még egy nő van előttem. Három szálát vesz? Annyit lehet baj nélkül?

Jó volna beszélgetni valakivel. Elmondanám neki, mit szól hozzá: tetszik tudni attól tar-

tok leginkább: a bosszú kiadásától. Egyszer kipattan az igazság és akkor rajtunk verik le a dühüket. Isten látja a lelkeket, én nem beszéltem senkinek. Nem is nagyon hiszem. Ilyesmire mégse vetemedhetnek. És miért? Kinek ártott? Kinek volt az útjában? Írta a jegyzeteit, gyűjtötte az anyagot és csak gyűrte és gyűrte zsebre az ígéreteket, hogy majd kiadják. Tudós volt, mindenki szeretete és tisztelte. „Nyugodjék meg, asszonyom. Nem vádolja senki” — kellene ez a néhány jó szó.

„Mondjad meg nekem az igazságot, édes uram! Én elmesélem neked a történetet és te belőlük leszűröd. Én csak sejtek valamit, valami borzalmat, de elhinni nem tudom. Mondd, hogy nem igaz, mondd!”

Nem lehet élni, ha igaz.

Hol vagyok én még a temetőtől? Úgy beszélök, mintha már ott állnék a sír előtt. Előbb meg kell venni a virágot.

Ott ült a gépe előtt és írt, azt mondják. Béla bácsi bevitte neki a teát. Amit én főztem. Szaharinnal volt édesítve. Csak letétette maga mellé. Meg a csészét is. És írt tovább. Aztán, amikor befejezte a cédulát, azt hiszem cédulázott, cédulákat írt át gépre, kis kartonpapírokra, akkor töltött magának. Látom magam előtt: kitölti a csészébe, és rágyújt. Hogy amikor az első korty leszalad a torkán, mindjárt slukkolhasson. Még öt szivarja maradt a dóznijában. Őt addigra már elszívott. Tíz szivar volt a napi adagja. Belekortyolt a teába, feljajdult, a teásibrik kiesett a kezéből, ráborult az írógépre minden az ölébe folyt, s cigarettája is odaszorult, de a tea eloltotta. Én ezt már nem láttam. Ezt is csak mondják. Nem tudok nekik elhinni semmit, mert nem egyformán mondják. Pedig, hát láthattak mindent, mert az uram igazgatói irodája egy üvegfal mögött volt. Az ajtó is üvegezve volt. Nem volt titka az én uramnak. Reggeltől estig csak dolgozott. Ahogy már az apjától is tanulta. Nélküle soha nem lett volna a tár. Az ő munkája, az ő fáradsága és a családi tőke — ez volt a tár. Beszaladtak hozzá. Hívták a mentőket. De nem az jött ki a hívásra, hanem a hatóság. Egy perc se telt bele, s ott termettek. Egyseseknek ez gyanús. Mások szerint természetes. Maga a mentőszolgálat értesíti a hatóságot.

Lefoglalták a termoszt. A teáskanalat és a csészét. Elvitték. Kijött a papír, később, egy jó hónap múltán: vegyelemeztek a teát: semmi mérgező anyag nem volt benne. Nem is lehetett. Én főztem. Marci szerint azonban több gyanús körülmény van itt. Ha nem volt méreg a teában, de először azt feltételezték, akkor miért nem indítottak eljárást ellenem és Béla bácsi ellen? Ha feltételezték, hogy a tea mérgezett volt, le kellett volna tartóztatniok. Ehelyett viszont csak értesítettek, hogy a tea nem, hanem szívinfarktusban halt meg az uram.

Viszont a kutya megdőglött. A Béla bácsiék kutya. A nagy felfordulásban a mentősökkel együtt bejött — állítólag — felnyalta a kiömlött teát és másnap megdőglött. Négyéves kutya volt. Állítólag. Mások szerint már napokkal előbb elcsavargott. Béla bácsi pedig rosszul lett és bevitték a kórházba. De olyan súlyos az esete, hogy felvitték tovább egy fővárosi kórházba. Nem is lehet látogatni. De ez mind nem bizonyíték. Soha semmi baja nem volt a szívével. Ez se. Néprajztudós volt. Néprajztudós. Néprajztudós. Ez a szörnyű.

Most már bizonyos, hogy ez egy őrszem. Talán éppen énram van ráállítva. Miért kell azt nekik tudniok, mennyi virágot viszek az uram sírjára karácsony este? Mintha ugyan ettől megváltoznék valami is. Beletörődtem: szívinfarktus.

Toppanjak oda elé: kedves ön... minek szólítsam? Elvtársnak? Polgártársnak? Ellenőrnek? Mondja meg, hány szál virágot vihetek az uram sírjára? Hogy ne keltsék feltűnést? Mert azt nem akarok. Beletörődtem. Az uram nincs. Meghalt. Lehet, hogy infarktusban, lehet hogy nem. Néprajztudós volt. Csak ez bizonyos. Érti?

Egyik vélemény se támasztotta föl. Akárki mondta is, hogyan halt meg — meghalt.

A mentők elvitték. Nem akarták, mert a halál beálltát megállapították, de el kellett vinniök. Az irodát a rendőrség lezárta. Persze, a kutya akkor már nem volt bent. Én is már csak a proszekturán láttam az uram. Aztán felvitték — állítólag — boncolásra. Én mondtam, nem kívánom, hogy felboncolják. Erre nem boncolták. Pedig kötelező lett volna. De mert én így kívántam, nem boncolták.

Amikor azt a jegyzőkönyvet élém tették, hogy nem akarom a felboncolását, én először nem értettem. Ezt én mondtam volna? De ott állt két férfi, fehérköpenyesek, állítólag a kórház dolgozói — sose láttam őket, ők állították, hogy nekik mondtam ott rögtön, amikor meg láttam az uram, hogy megtiltom a felboncolását, mert nem akarom megbolygatni az örök nyugalmat. Ezt én? Persze lehet. Abban a zűrzavarban. Tudtam én, mit mondok?

Ezzel szemben állítólag mégis felboncolták. Egy orvos, aki elvégezte a boncolást, azóta eltűnt. Állítólag az is felkerült valamelyik fővárosi kórházba. Mint elmebeteg. De ezt is csak beszéljük. Való igaz, Szentpéteri, aki boncolni szokott, nincs itthon azóta. De én nem beszéltem a feleségével. Mások szerint külföldön van. Tanulmányúton.

Most már dönteni kell. Veszek én is három szálát. Mindhármunk nevében egy-egy szálát. Ezért nem szólhatnak. Ez még nem tüntetés.

Két piros, egy fehér...

Jézus Mária! És, ha zöldet is tesz hozzá?

Nézzem, ennél az előzőnél hogyan csinálta? Ennek három szál fehérét adott.

Most már tudom, miért áll itt ez a férfi. Csak azért is!

— Három szál szegfűt kérek.

— Melyikből?

— Vegyesen.

— Sajnos, úgy nem adhatom...

— Miért nem?

— Mert nekem mindet el kell adnom. Ha vegyesen adom, akkor nem fogy egyenlően. Vagy fehérét vagy pirosat tessék kérni.

Most mit tegyek? A férfi közelebb lépett? Egészen ide nyomult az oldalához. Mindenki rám néz. Most megint az az asszony vagyok, akinek megölték az urát, a múzeumalapítót.

Mit tegyek most, édes uram? Szólj!

„Tele van sírom virággal. Csak téged várlak. Jer!”

Ezt ők nem hallhatták.

— Döntsön, asszonyom, feltartja a sort!

— Meggondoltam magam. Jó éjszakát.

*

A hantot elborítja a virág. Van itt minden, szegfű is, rózsza is, krizantém is, zöld is, piros is, fehér is. Ennyi virág! Csoda történt? Édes uram! Mennyi virág! Kik tették ezt? Óh Istenem! De szép!

Segíts imádkoznom, édes Uram! Te most közelebb vagy a Mindenhatóhoz. Mondanám utánad: Ó Istenem! Adj nekünk békét! A szívünkbe. Emeld ki lelkünkéből a gyilkoskereső terméketlenséget. Adj nekünk erőt, hogy kézen tudjuk fogni még azt is, akit gyilkosnak hiszünk, s ki tudjuk vezetni a gyűlölködésből. Hozzád. Elibéd. Adj nekünk erőt a szeretetre. Hogy a szeretet tartson meg bennünket azokkal együtt, akiket most gyilkosnak hiszünk. Véd belénk: Nincs más út. Csak a szeretet. Ámen!

Ezt én gondoltam volna? Vagy őt hallottam?

Isten! Él az uram!

Havazik. Puhán. Sűrűn. Az első pelyhek még elolvadnak a forró piros szirmokon. Aztán lassan győz a hó. A virággal borított hantodat belepi a hó, édes uram. S a hó alatt a sok virág. Ilyen fényes karácsonyom sose volt még, édes uram!